

Nuorten taidevierailukokemukset ja kulttuurinen osallisuus Taidetestaajat-hankkeessa

Jaakko Tuominen

Sofia Laine & Maaria Hartman (2020) *Nuorten taidevierailukokemukset ja kulttuurinen osallisuus Taidetestaajat-hankkeessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 224, 154 s.

Sofia Laineen ja Maaria Hartmanin teos selvittää Taidetestaaja-hankkeessa mukana olleiden nuorten taidevierailukokemuksia sekä heidän kulttuurisen osallisuutensa ja toimijuutensa toteutumista. Taidetestaajat-hanke toteutettiin vuosien 2017–2020 välisenä aikana ja se mahdollisti kolmena lukuvuonna jokaiselle 8. luokkalaiselle vierailun kahteen taidelaitokseen. Toinen taidelaitoksista valikoitui lähi-alueelta, kun taas toinen vierailu suuntautui pääkaupunkiseudulle tai pääkaupunkiseudulta muualle Suomeen.

Taidetestaajat-hankkeeseen osallistui yhteensä noin 200 000 oppilasta ja opettajaa. Hanke oli toteutukseltaan, valtakunnalliselta laajuudeltaan ja kokoluokaltaan aivan poikkeuksellinen avaus taide- ja kulttuurikasvatuksen kentällä. Tämän vuoksi Laineen ja Hartmanin tutkimus on ajankohtainen sen selvittäessä yksityiskohtaisesti sekä Taidetestaajat-hankkeen onnistumisia että myös puutteita. Tutkimuksen ajankohtaisuudesta kertoo se, että tutkimuksen tulokset ovat herättäneet vilkasta keskustelua, joista muutama esimerkki on nostettu kirjan epilogissa esille. Itse

tutkimuksen aineisto on vankka. Tutkimusaineisto käsittää kahdesti toteutetut yli sadan oppilaan ryhmähaastattelut sekä osallistuvaa havainnointia taidevierailujen aikana.

Teoksen rakenne on selkeä ja yhtenäinen. Kirjan ensimmäisissä luvuissa käydään läpi tutkimuksen taustaa, kuten aineistonkeruumenetelmiä ja tutkimusetiikkaa. Seuraavissa luvuissa käsitellään tarkemmin, millaisia lähtökohtia nuorilla on vastaanottaa, ymmärtää ja kokea taidetta sekä miten ympäristö, kaverisuhteet ja perheen yhteiskunnallinen asema vaikuttavat nuorten taidevierailukokemuksiin. Laineen ja Hartmanin huomiot taidevierailuiden ”noviiseista” ja ”tuplanoviiseista” ovat osuvia. Noviisilla ja tuplanoviisilla tutkijat viittaavat sellaisiin nuoriin, joille toinen tai molemmat taidevierailukohteet olivat kokonaan ensikokemuksia. Kirjoittajat kiinnittävät tähän ryhmään erityistä huomiota ja painottavat, että Taidetestaajat-hankkeen

tavoitteita peilaten nimenomaan tämän kohderyhmän kokemukset tulisi nostaa keskiöön.

Siirryttäessä kohti kirjan analyysilukuja, teoksen tärkeimmät huomiot nuorten kulttuurisesta osallisuudesta ja saavutettavuudesta tulevat selvästi esille. Kirja piirtää kriittisen kokonaiskuvan siitä, miten hankkeen toteutuksessa oppilaille on jätetty aktiivisen testaamisen sijaan pitkälti katsojan ja tulkitsijan rooli. Kulttuurisen toimijuuden näkökulmasta nuorille on siten varattu tilaa ainoastaan kokijana, eikä niinkään kulttuuriseen toimintaan osallistujana. Niin ikään osallisuuden näkökulmasta nuorten roolit ovat kapeita. Nuoret eivät ole voineet vaikuttaa taidevierailukohteiden valmisteluun, päätöksentekoon tai toteutukseen. Havainnoista puhuttelevimpia ovatkin ne, joissa oppilaat ovat odottaneet itse *taidetestaamiselta* enemmän, kuten eräässä nuoren haastattelussa todetaan: ”No ei ainakaan siel Kuhmossa ni ei siel oikeastaan mitenkään voinu osallistua, et siel vaa istuttiin ja tuijotettiin”.

Tutkijat nostavat lisäksi esille sen, että hankkeen osalta kulttuurin saavutettavuudessa on isoja haasteita. Taidetestaajat-hankkeessa toinen taidevierailuista suuntautui pääkaupunkiseudulle, mikä herätti etenkin niissä oppilaisissa ja opettajissa ihmetystä, joille vierailu Helsinkiin tarkoitti pitkiä, joskus jopa yli 20 tunnin, matkustusaikoja. Tutkijat toteavatkin, että jos taidevierailun vuoksi pitää matkustaa pitkiä matkoja, se saattaa entuudestaan vahvistaa taidetta jonakin nuorille vaikeasti tavoitettavana ja saavutettavana. Jos taidevierailujen kohteissa sen sijaan huomioitaisiin ainoastaan paikalliset taidelaitokset, ne todennäköisesti vahvistaisivat nuorten paikallista kulttuurista toimijuutta ja paikallisisidentiteettiä. Alueellisuuden näkökulma nousee osuvasti erään taidetestaajan haastattelussa esille: ”No en ollut aiemmin ikinä edes kuulut Reidar Särestöniemestä ennen tuota ja ... Ja en edes tienny... se ateljee oli minun

mielestä tosi hieno, että semmosia edes ollut Lapissa (naurahtaa).”

Kokonaisuudessaan kirja on ensisijaisesti tutkimusteos, jollaisena se on luettava. Välillä tarkkojen analyysilukujen sijaan teokselta olisi voinut toivoa hieman lukijaystävällisempää rakennetta. Kirja antaa kiinnostavia avauksia ja ajatuksia taiteen-, nuoriso- ja kulttuuritutkimuksen kentälle, mutta teos on myös oiva apuväline kulttuuri- ja taidekasvattajille. Erityisiä helmiä ovat ne huomiot, joita tutkijat ovat tehneet seuratessaan taidevierailumatkoja yhdessä nuorten kanssa. Näissä tilanteissa on rikottu perinteistä tutkija–tutkittava-asetelmaa, ja nämä etnografiset havainnot tuovat aineistoon värikkyyttä ja teräviä huomioita. Tutkimustiedon parhaat palat syntyvätkin usein juuri niissä epäformaalissa oleilun ja hengailun tilanteissa, joissa selvät rajanvedot ja valta-asetelmat tutkittavien ja tutkijoiden välillä ovat hämärtyneet.

Tutkimus keskittyy nuorten taidevierailukokemusten ja kulttuurisen osallisuuden näkökulmiin. Tärkeä osallisuuden kysymys hankkeen vaikuttavuudesta jää avoimeksi. Lähes 200 000 nuorta on testannut, arvoistellut ja antanut palautetta suomalaisille taidelaitoksille. Miten tätä massiivista nuorten kokemustietoa on hyödynnetty taidelaitosten kehittämisessä? Taidetestaajat-hankkeen tiedotteessa (21.8.2019) todetaan, että 80 % organisaatioista on kehittänyt toimintaansa palautteen perusteella. Kiinnostavaa olisi tietää, miten taidelaitokset ovat taidetestausten ja nuorten taidevierailukokemusten jälkeen muuttaneet toimintojaan? Nuorten kulttuurisen osallisuuden parissa työskentelevänä toivoisin enemmän keskustelua ja ulostuloja siitä, miten taidetestaukset ovat edesauttaneet kulttuurikohteissa taiteen saavutettavuutta, madaltaneet taiteen kokemisen esteitä ja vahvistaneet nuorten kulttuurista toimijuutta.